

Yağmur duâsı gelenegi

ERGÜN VEREN

ERYÜZÜNDE suyun kaynağı yağmur ve kardır. Yer üstü kaynaklarının tükendiği ve yer altı kaynaklarına ulaşmanın

zor veya imkânsız olduğu zamanlarda yâhut ortamlarda insanoğlunun, yağmur yağdırması için ilâhî güce yakardığı görülür. Dîni inanışlara ve coğrafyalara göre farklı biçimlerde gerçekleştirilen yağmur için yakarma/isteme yöntemleri, eski zamanlardan başlayarak kuşaklar arası kültür aktarımıyla günümüze ulaşmış, gelenekleşmiştir. Türkiye’de, halk dilinde “yağmur duâsı”, halk bilimi literatüründe “yağmur yağdırma törenleri” şeklinde karşılığı olan bu gelenek, farklı kültürlerde olduğu gibi Türk kültür sâhasının pek çok yerinde de yağmur yağdırma amacıyla yapılır.

Yağmur yağdırma törenlerinin/ yağmur duâsı geleneğinin ana işlevi, yağmur yağdırmak ve buna bağlı olarak bereketi arttırmak iken arka plandaki işlevleri, mânevî bir haz duymak, toplumsal düzenin gereklerine ayak uydurmak, toplumsal bağları güçlendirmek, gelenekleri genç kuşaklara aktarmak, bu geleneklerin devâmını ve kökleşmesini sağlamak, toplu bir eylem gerçekleştirerek âdiyet duygusunu yaşamaktır.¹

Eski Önasya medeniyetlerinde, su kaynaklarının tanrılar veya ruhların dünyâyâ çıktıkları yerler olduğuna inanılır, buralar bir tanrı/tanrıça ile ilişkilendirilirdi. Frig, Fenike, Hitit, Antik Yunan ve Roma ile eski Mezopotamya uygarlıkları olan Mısır ve Suriye’de takvimsel dönemlerde sunular yapılırdı. Kadim bir gelenek olan “yağmur yağdırma törenleri”nde Hititlerin KI.LAM Bayramı’nda bir sunağın üzerine ekmek bırakılır; Friglerde, Eski Roma’da (27 Mart); Palmyra, Hierapolis ve Dura Europos’da (20 Nisan) festivaller düzenlenirdi.²

Türk kültür sâhasında Kırgızlar, Türkmenler, Dağıstanlılar, Azerbaycanlılar, Yakutlar, Çuvaşlar ile Başkurtlar ve Altay Türklerinin yanı sıra Türkistan,³ İran,⁴ Romanya,⁵ Kosova,⁶

Kuzey Kıbrıs⁷ ve Bulgaristan Türkleri⁸ ile Irak Türkmenleri⁹ arasında yağmur yağdırma törenleri/yağmur duâsı geleneği uygulanır; “yada/cada-cay/sata taşı”nın¹⁰ da yağmur yağdırmada etkili olduğuna inanılır ve bu taşın kimi hayvanların başında veya karnında olduğu kabul edilir.¹¹

OSMANLI’DAN GÜNÜMÜZE ANADOLU’DA YAĞMUR DUÂSI

Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak yapılan derleme çalışmalarından¹² Anadolu’da yapılan yağmur duâsı törenlerinin, kadim bir gelenek olduğu ve kuşaklar arası kültür aktarımıyla bugüne intikal ettiği anlaşılıyor.

Osmanlı döneminde idârenin düzenlediği yağmur duâsı törenlerine ilişkin en eski kayıtlar, pâdişah III. Murad dönemine âittir. Yaşanan su kıtlığı nedeniyle, 11 Eylül 1592 günü İstanbul halkı yağmur yağması için topluca duâ etmek üzere Okmeydanı ovasına götürülmüş, duâya devlet erkânı da katılmıştır. Ayasofya Câmii vâizinin yaptırdığı duâdan sonra pâdişah kestirdiği kurbanları halka ve fakirlere ikram etmiş, Yedikule zindanlarındaki hükümlüleri serbest bıraktırmıştır; aynı duâ töreni, on gün sonra Alemdağı’nda tekrarlanmıştır. Sonrasında III. Mehmed döneminde, 9 Mayıs 1596 günü, Selânik’te; II. Mahmud döneminde 1832 yılı Mayıs ayında, İstanbul’da; Sultan Abdülmecid döneminde 1848 yılı Ağustos ayında ve Sultan Abdülaziz döneminde 1863 yılında, Çanakkale’nin Biga ve Gelibolu sancaklarında; yine Sultan Abdülaziz döneminde 1864 yılında ve II. Abdülhamid döneminde 1891 yılında Edirne Sarayı’nın önünde; devâmında 1892 ve 1893 yıllarında İstanbul’da geniş katılımlı, toplu yağmur duâsı törenleri yapılmıştır.¹³

Osmanlı döneminde idârenin düzenlediği yağmur duâsı törenlerinin yanı sıra, Anadolu’da da yöresel yağmur duâsı törenlerinin yapıldığına dâir bilgilere yazılı kaynaklarda rastlanıyor. Değerli halk bilimcimiz Şevket Bey-sanoğlu, Diyarbakır’da 1930’lu yıllara

değin yağmur yağmasını sağlamak için kurak dönemlerde Yahûdi mezarlığına gidilerek mezarlardan birinin açılıp buradan alınan kafatasının Dicle nehrine atıldığını, daha sonra bu âdetin “bir Yahûdinin başına bir teneke su dökülmesi” şekline dönüştüğünü, günümüzde ise bu göreneğin tamâmen târihe karıştığını anlatır.¹⁴ Benzer bir ritüeli Fahrettin Kızıoğlu, Kars ilinde anlatıldığı biçimde, “ (...) kurak yaz aylarında yağmur yağdırabilmek için, oğlan çocukları eliyle ya çok eski kabristandan bir Uğuz kellesi veya Ermeni maşatlığından bir gâvur kellesi çıkarttırılarak molla ve okumuş kişilerden gizli olarak bir akarsuya atılır. (...) yağmur yağınca akarsudaki kelleyi çıkarıp aldıkları yere gömerler.”¹⁵ cümleleriyle kaydeder.

Anadolu coğrafyasında yağmur duâsına çıkılmayan yer yok gibidir. Orhan Acıpayamlı, monografik çalışmasında yağmur duâsı geleneğinin Anadolu’daki uygulama yöntemleri ile ilgili kapsamlı bilgiler aktarır. Acıpayamlı’nın aktardıkları özetlenirse:

Anadolu’da yağmur yağdırma geleneği Bodi Bodi, Bodi Bostan, Çalı Gezme, Çomça Gelin, Çullu, Çullu Kadın, Dodu, Eşek Gelin Etme, Gelin Gok, Gode Gode, Godi Godi, Göde Göde, Hacat Namazına Çıkma, Hucrik, Kelis, Kepecik, Kepçe Gelin, Kepçe Kadın, Yağmur Gelini, Yağmur Duâsı vd şeklinde isimlendirilir.

Anadolu’da yağmur duâsına, kuraklığın baş gösterdiği zamanlarda çıkılır. Halk genel olarak kuraklığın sebeplerini “mezarın dışında insan kemiği bulunması”, “mezarlığa ekmek atılması”, “kimi îcarcıların o yılki mahsûlün bereketine engel olmak için üzerine kırkar iğne saplanmış kırk sabunu su kuyularına atmaları”, “tütün, afyon gibi yağmurdan zarar gören ürünü ekenlerin yağmuru engellemek için büyücüye okutulmuş ekmek kırıntılarını câmide imam secâdesinin altına koymaları”, “yağmur tânelerini yeryüzüne atmakla görevli meleklerin uyuyakalmaları”, “küçüklerin büyüklere saygı göstermemeleri”,

fuhşun-cinâyetlerin çoğalması, doğruluğun azalması”, “dinsel bağların gevşemesi ve görevlerin, özellikle Hakk’ın emirlerinin yerine getirilmemesi, kulların kötü yollara sapmaları” şeklindeki inanışlarla ilişkilendirir.

Yağmur duâsına çıkılmadan önce hazırlıkları yapılır. Köyün/kasabanın ileri gelenleri, duânın yapılacağı günü belirler ve vakti halka duyurulur. Duânın yapılacağı günün öncesinde üç gün oruç tutulur, mevlit okutulur, duâda kullanılmak üzere taş toplanır (genelde 70 bin adet nohut büyüklüğünde toplanan taşlar emin kişiler tarafından üç defa sayılır, sonrasında câmide toplananlar namaz sonrasında taşları bölüşerek her bir taşı, “O, (insanlar) ümitlerini kestikten sonra, yağmuru indirmekte, rahmetini yaymakta olandır. O, hakîkî yâr, her hamde sezâvârdır.” meâlindeki âyeti¹⁶ okuyup yalamak veya taşa tükürmek sûretiyle ıslatır ve taşlar temiz yedi ayrı torbaya doldurulur, at kafasına duâ yazılır, bebek kuklası hazırlanır, tuz kavru olarak suya atılır, birden fazla hanımı olan erkekler uğursuz sayıldıklarından ayakkabıları ıslatılır, tabut suya bırakılır, yeni evliler zorla suya batırılır, suda kaplumbağa ıslatılır, hocalardan biri gizlice kırk boğumlu asma filiz bulup her bir gözüne birer Yâsin sûresi okur ve yemekler hazırlanır.

Yağmur duâsına çıkılacak gün, duâ yerine halk ve çocuklar ayrı gruplar hâlinde giderler. Çobanlar sürüleriyle katılırlar. Duâlarının öncelikle kabul göreceği inancıyla yetimlerin, dul ka-

dınların ve yaşlıların duâya katılmasına özel önem verilir. Yürüyüş sırasında elbiseler ters giyilir, din görevlisi grubun önünde veya arkasında yürür, kurbanlar önden, taş çuvalları ile yüklü hayvanlar arkadan ilerler, taş çuvallarını nöbetleşe taşıyan gençler ilâhîler okurlar. Önde giden din görevlisi grubun intikâli sırasında duâlar, ilâhîler söyler, duâ grubu da “Âmin!” nidâlarıyla karşılık verirler. Halk, kimi tarım âletlerini yanlarında getirirler. Duâ yeri, genelde yüksek arazi kesimlerinde ve yöre halkının kutsal kabul ettiği yerlerde olur.

Anadolu’da, yağmur duâsı törenleri iki şekilde gerçekleştirilir. Bunlar, bütün halk tarafından ve yalnız çocuklar tarafından yapılan yağmur duâsı törenleridir. Bütün halk tarafından yapılan yağmur duâsı uygulamaları arasında “istiskâ namâzı” kılmak, yatırlara gitmek, at/köpek kafasına duâ yazılarak akarsuya bırakmak, insan kemiğini suya atmak, eşek üzerine bindirilmiş çocuğu ıslatmak, eşeğin başını yıkamak, bir ihtiyarı eşeğe ters bindirmek, yedi yolun birleştiği yere ocak yapmak, 41 boğumlu asma dalına Yâsin okumak, 40 kel insanın her birinin adını zikrederek önceden hazırlanan hamur parçalarını duvara yapıştırmak, erkek üyesi olmayan bir âileden habersizce alınan oklavayı yetim çocuğa kuyuya attırmak, iki kadınla evli kişinin evinin su oluğunu çalarak kuyuya atmak da vardır.

Duâ ritüelinin işleyişinden genel olarak söz etmek gerekirse; yağmur duâsı yapılacak yere gelindiğinde, duâyı

yönetecek din görevlisi cübbesini ters giyer. Toplu duâ edilir. Duâya katılanlar avuç içleri yere bakacak şekilde kollarını ileri uzatırlar ve din görevlisinin duâlarına “Âmin!” nidâlarıyla katılırlar. Kimi yerlerde bu duâ işlemi birkaç gün aralıkla üç defada tekrarlanabilir. Duâ sonrasında toplanan taşlar suya bırakılır. Topluca yemek yenir. Yemeklerin malzemeleri, başta canlı hayvan olmak üzere ortaklaşa temin edilir ve yemekler yine ortaklaşa pişirilerek hazırlanır ve dağıtılır. Kimi yerlerde malzemelerin istekli veya zengin kişilerce temin edildiği de olur. Etli pilavın ana yemek olduğu ziyâfetlerde çoğunlukla lokma, aşûre, süt çorbası, nohut yahnisi vb yiyeceklerin de ikram edildiği görülür.

Yalnız çocuklar tarafından yapılan yağmur duâsı uygulamalarında çaputtan/ağaçtan yapılmış kadın/bebek maketi, gelinlik giydirilmiş eşek, içine et konulmuş sepet, yaprakla kaplanmış çıplak çocuk vb objeler kullanılır. Söz konusu objelerden birini yanlarında bulunduran yöre çocukları evleri dolaşarak tekerlemeler söyler ve evlerden topladıkları yağ, bulgur, meyve, meyve kuru, ceviz, para, canlı hayvan vb yiyeceklerle önceden belirledikleri bir alanda buluşurlar, topladıklarını bir araya getirir, tasnif eder, sonrasında paylaşır yerler. Kimi yerlerde,

“Teknede hamur / Tarlada çamur / Siz bize kurban / Biz Allâh’a kurban / Ver Allâh’ım ver / Bir sellice yağmur.” şeklinde tekerleme söyleyerek dolaşan çocukların üzerine evlerden su serpilir.

Farklı kültürlerde yağmur yağdırma ritüelleri.
(sol) Azteklerde yağmur, şimşek ve fırtına tanrısı Chaac, yağmur yağdırmak için bulutlara vurduğu baltası ve yılanı ile.
(sağ) Ritüel kostümü içinde Afrikalı şaman ve yağmur yağdırıcı. Wellcome Koleksiyonu.

Çocuklar, kendilerini fazla ıslatan evleri taşlarken hediye vermeyenleri çolak taklidi yaparak kınarlar. Bahşış alamadıkları evlerin su oluklarını sökerek kuyuya attıkları görülür. Çocuklar sevinçlerini ve protestolarını söyledikleri tekerlemeler ile ifade ederler. Örneğin bahşış alamadıkları evin önünde,

“Bugün rahmet günüdür / Yüküm buğday yüküdür / Bize de bahşış vermeyen / Sansar ile tilkidir.” biçiminde tekerleme söylerken, bahşışı bol aldıkları ev sâhibine teşekkür ifadesi olarak okudukları tekerlemelerden biri de şöyledir:

“Gode gode göl olsun / Gode bahşışın bol olsun / Evinde dirlik yol olsun / Gökten rahmet yerden bereket / Bir değim un, bir değim su.”

Yağmur duâsı sonrasında istenenden fazla miktarda yağmur yağması hâlinde, yağmur duâsı sırasında suya atılan taşlar, at/köpek veya insan kafatasları atıldıkları sudan çıkarılırlar ki böyle yapılmadığında dünyânın sular altında kalacağına inanılır. Denize atılan taşları dışarı çıkarmak mümkün olamayacağından çâre olarak bir mezarın içine ekmek konur. Bir araya gelen çocuklar kıra giderek, “Gün gün güneş / Aç kapıyı / Oğlun, kızın / Suya düştü.” sözlerini bağırarak tekrarlarlar. Bunların yanı sıra “hayır sâhiplerinden” biri, satın aldığı kavun karpuz yığın-

larını çocuklara yağma ettirir. Yağmur az yağdığında ise yağışı arttırmak için bir âilenin ilk çocuğu yağmur altında gezdirilir. Bu çocuk, yağmur altında gezerken şu tekerlemeyi söyler:

“Teknede hamur / Bahçede çamur / Ver Allah’ım ver / Sicim gibi yağmur.”¹⁷

Anadolu’da, yağmur duâsı geleneğine yönelik olarak son dönemde yayımlanan monografik çalışmalardan¹⁸ yağmur duâsının uygulanma safhalarında ve yöntemlerinde kimi sâdeleştirmelere gidilse de sistematizasyonun değişmediği anlaşılıyor.

Günümüzde toplu duâ ve toplu yemek ikrâmının ağırlıklı olduğu yağmur duâsı uygulamalarında elektronik kültür ortamından da faydalandığı, radyodan canlı yayında yağmur duâsı yapıldığı görülüyor. Bunun bir örneği 15/7/2007 günü Osmâniye’de bir yerel radyoda gerçekleşen ve bir emekli imam tarafından canlı yayında yapılan yağmur duâsidir.¹⁹

Anadolu’nun köy ve kasabalarında yağmur duâsına günümüzde de hâlâ çıkılıyor, bilhassa genç jenerasyonun bu törenlere katılması sağlanarak âdetin yaşatılması amaçlanıyor. Anadolu insanının ritüeli uygulama ve aktarma çabasından da anlaşılmalıdır ki bu yağmur duâsı geleneği gelecekte de yaşamaya devam edecektir.

¹ Özlem Dermen, “Yağmur Yağdırma Ritüeli Çerçevesinde Ortaköy Yağmur Duası”, *Türk Bilgi*, sayı: 12, 2006, s. 88.

² Tuba Ökse, “Eski Önsayadan Günümüze Yeni Yıl Bayramları, Bereket ve Yağmur Yağdırma Törenleri”, *Bilgi*, sayı: 36, 2006, s. 47-68.

³ Çağatay Koçar, *Türkistan ile İlgili Makaleler*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991, s. 236-245.

⁴ Nevzat Gözaydın, “Dağistan, İran ve Türkiye’de Yağmur Duâsındaki Bâzi Ortak Motifler Üzerine”, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Gelenek, Görenek ve İnançlar*, Kültür Bakanlığı MİFAD Yayınları, Ankara, 1987, s. 165-171.

⁵ Nevzat Gözaydın (1976), “Romanya’da Yağmurla İlgili Âdetler”, *Türk Folklor Araştırmaları*, sayı: 320, s. 7585-7586.

⁶ Tacide Zubzeviç Hâfiz, “Kosova’da Yağmur Duaları”, *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Gelenek, Görenek ve İnançlar*, Kültür Bakanlığı MİFAD Yayınları, Ankara, 1982, s. 243-246.

⁷ Oğuz Yorgancıoğlu, *Kıbrıs Türk Folkloru*, Canpulat Basımevi, Mağusa, 2000, s. 332-335.

⁸ Ergün Veren, “Bir Muhacirin Anılarında Osmanpazarı - Bulgaristan/Şumnu/Omurtak-”, *Mozaik Dergisi* (Şumnu Kültür Evi Yayını), Eylül, sayı: 47, 2011, s. 28-29.

⁹ Ata Terzibaşı, “İrak Türkmenleri Arasında Yağmur Duası Törenleri ve Sosyolojik Değer”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Eylül, sayı: 314, 1975, s. 7427-7431.

¹⁰ Gülnisa Aynakulova, “Türk Kültüründe Yada Taşı”, *Prof. Dr. Kâzım Yaşar Koprıman’a Armağan* (haz. E. Semih Yalçın), Berikan Yayınları, Ankara, 2003, s. 73-84.

¹¹ Özlem Dermen, age, s. 80-83.

¹² Orhan Acıpayamlı, “Türkiye’de Yağmur Duası ve Psiko-sosyal Metotla İncelenmesi”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, c. XXI, sayı: 1-2, Ocak-Haziran, 1964, s. 1-39.

¹³ Ahmet Kavas, “Osmanlı’da Yağmur Duası”, *Yağmur Duası Kitabı*, Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 225-242.

¹⁴ Şevket Beysanoğlu, *Diyarbakır Folklorunda Gelenekler-Görenekler-Âdet ve İnanmalar*, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları, Ankara, 1995, s. 147-148.

¹⁵ Fahrettin Kırzioğlu, “Köktürkerin En Batı Kolu Hazaralarda Yabancı Cesediyle Yağmur Yağdırma Geleneği”, *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Gelenek, Görenek ve İnançlar*, Kültür Bakanlığı MİFAD Yayınları, Ankara, 1982, s. 263-277.

¹⁶ Kur’ân-ı Kerim, Şûrâ sûresi, 28. âyet.

¹⁷ Acıpayamlı, age.

¹⁸ Sabri Koz (haz.), *Yağmur Duası Kitabı*, Kitabevi, Ankara, 2007.

¹⁹ Sabri Koz, age, s. 546.